

Отримано: 21.11.2019 р.

Прорецензовано: 25.11.2019 р.

Прийнято до друку: 01.12.2019 р.

e-mail: ihorstambol@ukr.net

DOI: 10.25264/2409-6806-2019-29-101-106

Стамбол І. Варшавський архів Івана та Юрія Лип як історико-біографічне джерело. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2019. Вип. 29. С. 101–106.

УДК 94(477):929 Липа

Ігор Стамбол

ВАРШАВСЬКИЙ АРХІВ ІВАНА ТА ЮРІЯ ЛИП ЯК ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНЕ ДЖЕРЕЛО

У статті здійснено докладний аналіз архіву Івана (1865–1923) та Юрія Липи (1900–1944) – представників української медицини, політичного та літературного процесів, що зберігається у публічній бібліотеці міста Варшави. Матеріали умовно поділено на кілька груп, серед яких документальні та епістолярні джерела. Документальні висвітлюють увесь емігрантський період життя І. Липи, певні аспекти функціонування українських еміграційних установ та освітній шлях Ю. Липи. Епістолярні джерела пов'язані із понад 50-ма представниками української медицини, політики та літератури.

Ключові слова: архів, Іван Липа, Юрій Липа, українська еміграція, листування.

Ihor Stambol

WARSAW ARCHIVE OF IVAN AND YURI LYPA AS A HISTORICAL AND BIOGRAPHICAL SOURCE

This article provides a detailed analysis of the archive of Ivan Lypa (1865–1923) and Yuri Lypa (1900–1944), the representatives of Ukrainian medicine, political and literary processes, which are stored in the Public Library of Warsaw.

“Ivan and Yuri Lypa’s archive” of the Public Library of Warsaw contains personal documents and letters sent to both as well as Ivan Lypa’s notebook and his published literary works. Apparently, the history of establishing the collection of Ivan and Yuri Lypa is connected with the work of a famous Ukrainian researcher and bibliographer Lev Vykovsky, who had been working in the Warsaw Library for sixteen years and managing it as its director for two years.

The author of the paper also defines the basic value of the archive for historical and biographical research. The materials were conventionally divided into several groups, including documentary and epistolary sources. Documentary materials cover entire period of Ivan Lypa’s exile life and some aspects of the political and medical, and educational path of Yuri Lypa. Epistolary sources are related to more than 50 representatives of Ukrainian medicine, politics and literature, who lived in different countries of Europe and America, and it is a valuable source for the history of Ukrainian immigrants between the two World Wars. The most informative for Yuri Lypa’s biography and his relationships with his supporters are letters from Ye. Malanyuk, D. Dontsov and L. Lytvynovych. The topics discussed in the correspondence are an important supplement to the biographies of more than a hundred both famous and less-known figures of the Ukrainian national movement, literature and medicine.

Apart from the letters, Ivan Lypa’s archive contains a substantial number of his published works. They are stored in the form of journal prints, first collected by the author and, later, by Yuri Lypa. The son was assembling the works of his father in order to publish them as a complete compilation. However, he failed to accomplish this goal due to the little interest the publishers took in Ivan Lypa’s prose. Nevertheless, the materials remain enough printable to be published today. They are of high historical and literary value as they concern the period of the Ukrainian War for Independence (1917–1921), have rarely been used in literary studies, and are absolutely unknown to the general public.

Key words: archive, Ivan Lypa, Yurii Lypa, Ukrainian emigration, correspondence.

В історії України кінця XIX – першої половини XX ст. є велика кількість особистостей, життя і діяльність яких були тісно пов'язані із націє- та державотворенням, але їхній спадок досі залиша-

ється недостатньо дослідженим. До таких постатей варто відносити й Івана та Юрія Лип. У зв'язку із поразкою українських визвольних змагань 1917–1923 рр. вони опинилися на території Другої Речі Посполитої. У м. Винники обірвалося життя письменника, лікаря й колишнього міністра Директорії УНР Івана Львовича (1865–1923) [4] та у Познані й Варшаві, відбулося становлення поета та геополітика Юрія Івановича Липи (1900–1944) [3].

Джерельна база пов'язана із родиною Лип є досить розпорошеною на території України. Проте, за останні десятиліття, силами багатьох дослідників матеріали одеських, київських та львівських архівосховищ були залучені до наукового обігу. Ті документи, що лишаються на території сучасної Польщі залучені лише частково, адже частина з них опинилася у відфотографованому вигляді у ЦДІАЛ [6]. Інші, перебуваючи в архівосховищі Варшавської публічної бібліотеки (Dział Starych Druków i Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego) до останнього часу майже не залучалися до наукових розвідок.

Історія укладення фонду Івана та Юрія Лип пов'язана, очевидно, із діяльністю відомого українського дослідника та бібліографа Лева Биковського, який з кінця 1930-х років тісно співпрацював із Ю. Липою [1, с. 17]. Л. Биковський протягом шістнадцяти років працював у Варшавській бібліотеці та два роки керував нею, як директор. Через нього архів, що був на руках у Юрія Івановича, потрапив до Варшавської публічної бібліотеки у 1943–1944 рр. У даній статті спробуємо розглянути вказаний архів як джерело до української біографіки, тобто як ресурс до біографічних досліджень родини Лип та інших діячів, з якими дотично пов'язаний цей ресурс. Також розглянемо архів батька та сина Лип у контексті досліджень певного історичного етапу, зокрема, як джерело до історії українських урядових та медичних установ з якими вони були пов'язані.

«Архів Івана та Юрія Лип» Публічної бібліотеки міста Варшави містить особові документи і листи, надіслані до обох діячів, а також записник і друковані літературні праці І. Липи. Задля докладнішої характеристики архіву, його матеріали можна поділити на кілька груп за їх походженням: на документальні та епістолярні.

Перша група представлена матеріалами, що стосуються життя та діяльності І. Липи, в тому числі і його особисті документи й посвідчення. Серед них – закордонний паспорт І. Липи. Документ видано 28 листопада 1919 р. Подільським губернільним комісаром [9, арк. 1–2]. Особливістю тодішніх паспортів було вміщення антропологічного опису власника. Так Івана Львовича зображено як 52-річного чоловіка, середнього зросту, з продовгуватим обличчям, русим із сивиною волоссям, помірним носом, без особливих приміток [9, арк. 4]. Ще один паспорт, що також зберігається в архіві – дипломатичний, виданий І. Липі 1 лютого 1921 р., як члену Управи Червоного Хреста [9, арк. 68–71].

Серед інших особистих документів варто відзначити урядову довідку з військового гарнізону у Тарнові (23. 10. [1920]) та перепустку при комендатурі м. Станіславова (24.07.1920) [9, арк. 16–17]. У перепустці І. Липа фігурує як Голова національної Ради, що свідчить про положення діяча в еміграційному передпарламенті у вказаний період. Також у фонді є посвідчення І. Липи, як лікаря у Польщі (8.01.1922), документ подорожі як члена Червоного Хреста з Станіслава до Львова (30.10.1920), посвідчення, що І. Липа – міністр Здоров'я і Опікування, карта ідентичності та легітимація польською мовою, посвідчення від Міністерства Народного Здоров'я і Опікування, що І. Липа є дійсно лікарем УНР, посвідчення, щодо приналежності до Червоного та Блакитного Хрестів [9, арк. 13, 18, 29–31, 52, 65, 80].

В архіві міститься чимало фінансових розписок. Серед них розписка на вісімсот тисяч «рублів совітських» від «міністра Липи для передачі його родині в Одесу» [9, арк. 48]. Працюючи лікарем у Винниках, І. Липа не мав достатньо коштів на утримання лікарні та навчання сина Юрія, який студіював медицину в Познані. Тому він позичав гроші в кредит, чеки і розписки з яких залишилися в архіві. І. Липа був багаторазовим клієнтом Львівського товариства «Дністер», станіславівської філії «Дніпросоюзу», хоча і мав також «паї» у багатьох тогочасних видавництвах [9, арк. 98, 107–109].

Інші документи цієї групи стосуються інституційного діловодства. Найбільша кількість таких документів пов'язана із Українським Червоним Хрестом (УЧХ). Ця організація була однією із найбільш важливих для еміграційних кіл, адже поряд із урядовцями в Польщі та інших сусідніх із територією України державах розмістилася велика кількість поранених та позбавлених елементарних засобів для існування українських військових. Поряд із цим, Червоний Хрест – організація всесвітнього масштабу, через яку урядовці могли виходити на своїх колег із інших країн. В архіві є список співробітників управи цієї організації, складений 1 грудня 1920 р. у вагоні № 29770 [9, арк. 53]. За

цим списком головою УЧХ вважався Євген Богуславський, членами управи – І. Липа та Євген Колодежний, завідувач загального відділу – Яким Христин, в.о. бухгалтера – Володимир Бжоснівський, завідувач допомоги козакам – Вадим Краснопільський; господарче відділення: Павло Макаренко, Петро Чеботарів; медичне відділення: Іван Костишин, Віра Чеботаріва, Марія Капаклі, Яків Лещук [9, арк. 53].

У фондах є згадки щодо діяльності амбулаторії УЧХ у м. Ченстохові та розписки на перевезення урядових коштів, що виділялися на потреби УЧХ [9, арк. 51, 54]. І. Липа, як член уряду отримував від УЧХ накази про вирішення непорозумінь із польською владою. Так 13 січня 1921 р., виникли суперечності із постачанням медикаментів, наданих Українській Дієвій Армії з Відня. Внаслідок проблем зі зв'язком їх було направлено до Станіслава. Коли ж правління УЧХ дізналося про них і вирішило використати за призначенням, керівництво Військової санітарії Польської армії чинило опір, аби привласнити це майно [9, арк. 54].

Поряд із документами УЧХ, фонди публічної бібліотеки м. Варшави проливають світло на організацію «Український Блакитний Хрест». Виявляється її засновником і головою Управи був І. Липа, заступник – П. Ковалевський. Товариство мало свій герб і печатку зі стилізацією під козацький (або петлюрівський) хрест [9, арк. 65]. Головна мета товариства, як зазначено у постанові 8 січня 1921 р., полягала в об'єднанні під одним керівництвом діяльності усіх благодійних організацій, що допомагали інтернованим. Відповідний запит надсилався до С. Петлюри [9, арк. 64]. Поки не знайдено даних, що свідчили б про рішення Головного Отамана, але є невеликий спогад із фактами діяльності товариства, вміщений І. Липою у листі до Є. Архипенка [7, арк. 3–4].

Крім того, І. Липи стосувалися й розпорядження міністра зовнішніх справ від 19 березня 1920 р., міністерства внутрішніх справ від 1 липня 1920 р. та документи, пов'язані із роботою міністерства Здоров'я й Опікування, яким керував І. Липа з травня до серпня 1921 р. Як одного із членів конституційної комісії, його 5 жовтня 1920 р. відправляли з Тарнова до Львова задля друку «простої» Конституції України [9, арк. 72]. Мова йшла, напевно, щодо проекту конституції, над яким у 1920 р. працювала комісія, очолювана А. Ніковським [2]. Даний проект не було затверджено С. Петлюрою.

Одну зі сторінок політичної історії української еміграції висвітлюють матеріали Українського селянсько-парламентського союзу, які залишилися в архіві І. Липи. Вочевидь, вони надсилалися до нього з метою залучення його до цієї політичної організації. У їхньому звіті за 1923 р. виражено позицію союзу стосовно стану парламентаризму і ролі у його занепаді С. Петлюри [9, арк. 85]. Поряд зі звітом зберігається також статут та резолюції, прийняті на з'їзді Українського селянсько-парламентського союзу у 1923 р. [9, арк. 86–87].

Після відходу від політики І. Липа довгий час не міг отримати право на медичну практику на території Другої Речі Посполитої. Проблема з отриманням дозволу полягала в тому, що лікар, у процесі відступу з урядом УНР, загубив документи, що підтверджували б його фах. Крім того, він відмовлявся брати польське громадянство [5, с. 6]. Тому, протягом майже року клопотався про дозвіл на медичну практику. Частина цієї кореспонденції зберігається в архіві, зокрема, характеристика, написана лікарем М. Равичем, де висвітлено враження автора від періоду перебування І. Липи на посаді міністра здоров'я, зокрема наголошено на працездатності, аскетизмі та людяності міністра [9, арк. 21–23].

Поручилися за те, що І. Липа дійсно отримав диплом лікаря та має досвід роботи за фахом і низка установ: Міністерство Здоров'я і Опікування УНР, львівське староство, військово-похідна канцелярія Головного Отамана військ УНР та ін. [9, арк. 29, 34]. Про надання права на медичну практику свідчать офіційні листи від Українського Центрального комітету та Міністерства здоров'я Другої Речі Посполитої [9, арк. 37, 41].

Маючи диплом, І. Липа працював лікарем у м. Винники. Один із невідомих раніше фактів його лікарської діяльності висвітлює лише варшавський архів. Документи свідчать, що лікар, співпрацюючи з греко-католицькою парафією, приймав частину хворих безкоштовно, через так звану «посвідку на убожество» [9, арк. 160]. У документах йдеться про п'ятеро таких хворих у 1922–1923 рр.: Агафію Дрелих, Анну Форись, Гринька Лучинського, дочок Анни Білан, Йосафита Гнатиших та синів Івана Павловського і Дмитра Лисого [9, арк. 160–166]. Тож, з огляду на поданий вище опис, можна пересвідчитися у цінності документів, що лишилися після І. Липи.

Документи Ю. Липи представлені значно менше. В архівосховищі зберігаються документи про освіту дяча: атестат, отриманий після навчання в Одеській гімназії за серпень 1910 – вересень

1918 рр., дуже красномовним фактом з якого є те, що в цьому документі оцінка відмінно стоїть лише за географію [12, арк. 13–23]; лекційна книжка з навчання в Кам'янець-Подільському університеті на осінній семестр 1919 р. [12, арк. 23]. Поряд із цим є посвідчення, де зазначено, що Ю. Липа є референт-репортером Міністерства преси і пропаганди УНР, вочевидь видане також у Кам'янці, а також кілька документів, пов'язаних із видавничими справами [12, арк. 40, 92].

Епістолярна частина джерел представлена записником І. Липи, листами, надісланими до обох діячів та листами від Юрія до батька. Записник І. Липи, частину якого вже було опубліковано, представляє собою нотатник, в якому лікар записував поточні справи, хронологію минулих подій, свої сни, вірші, конспекти прочитаних художніх творів, ідеї до нових власних оповідань, список вже виданих художніх творів тощо [10].

Листи, надіслані від 26 осіб (та ще кількох, які через відсутність підписів не вдалося встановити), до І. Липи, стосуються, переважно, його еміграційного періоду: 1920–1923 рр. [8]. Більшість питань, що підіймалися в кореспонденції, заслуговують окремих досліджень. У нашій статті вміщуємо лише перелік імен осіб, які писали до І. Липи, згрупувавши їх за тематикою, обговорюваних у листах тем.

Політичні аспекти обговорювалися у листуванні з Іваном Андрієнком, Назаром Гнатюком, Юрієм Коллардом, Михайлом Корневичем (Яблонів), Олександром Ковалевським, Олександром Макаренком, Володимиром Мурським, Володимиром Самійленком. Спілкування торкалося партійного будівництва, ставлення до рішень С. Петлюри та урядовців УНР, діяльності філії ДЦ УНР у Відні, Другого Зимового походу, міжнародного положення України, справ українських делегацій в Лізі Націй тощо.

Літературно-видавничі аспекти підіймалися у листах від Івана Чепіги (Станіславів), Михайла Таранька, В. Завадського. І. Липа публікував свої казки, про що вів листування із видавцями; надсилав книжки до знайомих, на які отримував відгуки, а також, розміщував рецензії на певні видання, про що дискутував у листуванні.

Лікарська тематика переважає у листах Василя Білецького (Снятин), Йосифа Чучковича, Сильвестра Дрималика (Львів), Грушкевича (Станіславів), Осипа Маковея, Ярослава Олесницького (Львів), Попрущенка (Софія). Чимало уваги приділялося різноманітним шляхам до отримання І. Липою права на лікарську практику, співпраці із лікарськими товариствами, а також пошукам нового місця медичної практики і проживання.

Поточні і побутові теми обговорювалися у листуванні з Володимиром та Наталею Дорошенками, Ольгою Герман, Володимиром Гнатюком, Михайлом Кириленком, Юрієм Липою, Лесею Литвинович, Михайлом Литвиновичем, К. Піснячевською, Олександром Суловським та Миколою Вороним. Крім умов проживання в еміграції та членів своїх родин, учасники листування обговорювали власні переживання від програної революції, спогади про минулі роки, події особистого характеру, здоров'я тощо. Варто відзначити, що листи, які надходили від Ю. Липи та племінника О. Суловського, висвітлюють матеріальний стан родини Лип та зв'язок з іншими родичами [8, арк. 133–138, 290–366].

Крім листів, в архіві І. Липи є велика кількість його друкованих праць [10]. Вони зберігаються у вигляді відбитків із журналів, де їх розміщував автор, та, пізніше, Ю. Липа. Син збирав твори батька, аби видати їх повним зібранням. Окремі записи свідчать про те, як саме хотів розмістити прозові твори батька Юрій Іванович [10, арк. 219]. Цю роботу йому завершити не вдалося, через малу зацікавленість видавництва прозою І. Липи. Але матеріали залишилися цілком готовими до видання, що варто було б зробити сьогодні. Вони становлять значну історико-літературну цінність, адже стосуються періоду українських визвольних змагань 1917–1921 рр., майже не залучалися до літературознавчих розвідок і зовсім невідомі громадськості.

Листи, надіслані до Юрія Липи від 39 фізичних осіб та організацій, становлять ширший хронологічний діапазон, ніж до його батька, що обумовлено довшим періодом проживанням діяча на території Польщі, до 1944 р. За тематикою листи можна поділити на літературно-видавничі, геополітично-ідеологічні та листи із медично-поточними справами.

Перша група представлена листами, надісланими від: Дмитра Донцова, Богдана Ігоря Антонича, М. Демковича, Катрі Гриневичевої, О. Бурдхарта (м. Мюнстер), Володимира Кисілевського, Ольги Кобилянської, В. Косаренко-Косаревича, Р. Ковзуна, Маріяна Козака («Українське видавництво»), Михайла Антоновича, Ліни Малицької, Євгена Маланюка, ПУН, часопису «Рідна школа», товариства «Чорноморе», Івана Чепіги, О. Удовиченка, «Української Агенції Телеграфічної» (м. Бухарест), «Української Видавничої Спілки» (Харбін, Манчжоу-Го), «Українського Слова» (м. Берлін). Більшість із вказаних осіб відігравали важливу роль у розвитку літератури та преси. Листування містить,

переважно, різноманітні уточнюючі питання щодо літературних творів. Проте, чимало матеріалу стосується міжособистісних питань, зокрема у листах від Д. Донцова та Є. Маланюка, які можуть бути значним доповненням для досліджень, що стосувалися даних осіб [11, арк. 100–114, 297–322].

Геополітично-ідеологічні теми обговорювалися Ю. Липою з Михайлом Васильченком, П. Кашинським, В'ячеславом Липинським, Тирсою Петрівським (Буенос-Айрес), Кирилом Трильовським, Дмитром Чижевським. Дискусії у листуванні стосувалися геополітичних праць Ю. Липи, його релігійно-соціологічних публікацій, а також роздумів авторів листів щодо пережитих політичних подій та визначення похибок, допущених урядами УНР та Гетьманату П. Скоропадського.

Листи, у яких йшла мова про побут, особисті питання та прохання до Ю. Липи, як лікаря, надіслані від Маркіяна Джеровича, Володимира та Дмитра Дорошенків, М. Здаренко, Ніни Зенко, В. Зелінського, М. Циприяновича, Н. Букинського, Олени Кисілевської (Коломия), Миколи Ковальського, Роберта Лісового, Лесі Ливинович, Аркадія Любченка, Марії Липи, Мацішевського, Марінки (прізвище не вказано), Наталі Марковської, журналу «Тризуб», «Української студентської громади», «Українського Центрального комітету» (Варшава), «Українського лікарського товариства» (Ворохта). Велика кількість листів цієї групи пов'язана з фінансовими проблемами Ю. Липи, який не міг самотійно сплачувати за навчання у Познані. Тож йому допомагали позиками окремі особи та українські товариства. Особливо варто відзначити цінність листів від Л. Литвинович, з якою у Ю. Липи були романтичні стосунки, про що майже немає інших джерел [11, арк. 244–270].

Таким чином, архів Івана та Юрія Лип, що зберігається у Варшавській публічній бібліотеці має важливе значення для досліджень історії українців міжвоєнного двадцятиліття. Зібрані документи І. Липи стосуються понад десяти провідних медичних та політичних організацій, що важливо як для липознавчих досліджень, так для історії українських емігрантських інституцій. Широке коло осіб, з якими в різні роки листувалися батько та син Липи, пов'язане з різними регіонами України, Польщі, Болгарії, Австрії та кількох країн американського і азійського континентів. Теми, що обговорювалися у листах є важливим доповненням до біографій понад сотні видатних і маловідомих постатей українського національного руху, літератури та медицини.

Список використаних джерел та літератури:

1. Биковський Л. У службах українській книжці: Біо-бібліографія. Денвер, 1972. 275 с.
2. Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України / відп. ред. Ю. Прилюк. Київ: Філософська і соціологічна думка, 1992. 272 с.
3. Кучеренко С. Іван та Юрій Липи у культурному та політичному житті України (наприкінці XIX – у першій половині XX ст.). *Українська біографістика = Biographistica Ukrainica: зб. наук. праць*. Київ: Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, 1996. Вип. 8. 2011. С. 248–263.
4. Огієнко І. Світлій пам'яті Івана Липи (1919–1923). *Кур'єр Кривбасу*. 1998. № 8. С. 124–134.
5. Стамбол І.І. Іван Львович Липа в українському національному русі (кінець XIX – початок 20-х років XX ст.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. Одеса, 2016. 16 с.
6. ЦДІАЛ (Центральний державний історичний архів м. Львів). Ф. 309. Оп. 1. Колекція 9. Фонд Іван та Юрія Лип.
7. ЦДІАЛ (Центральний державний історичний архів м. Львів). Ф. 315. Оп. 1. Спр. 26. Листи І. Липи до Є. Архипенка, 6 і 30 вересня 1920 р. 6 арк.
8. Dział Starych Drukówi Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 AI: Korespondencja. 489 kart.
9. Dział Starych Drukówi Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 AII: Dokumenty osobiste oraz materiały związane z pracą i działalnością m. in. W Ukraińskim Czerwonym Krzyżu. 288 kart.
10. Dział Starych Drukówi Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 AIII: Prace Ivana Lypy (works – manuscripts and brochures). 238 kart.
11. Dział Starych Drukówi Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 B I: Korespondencja. 496 kart.
12. Dział Starych Drukówi Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 B – II: Dokumenty osobiste Jurija Lypy. 132 kart.

References

1. Bykovskiy L. U sluzhbach ukrainkii knyzhitsi: Bio-bibliografiia. Denver, 1972. 275 s.
2. Konstytutsiini akty Ukrainy 1917–1920. Nevidomi konstytutsii Ukrainy / vidp. red. Yu. Pryliuk. Kyiv: Filosofska i sotsiologichna dumka, 1992. 272 s.
3. Kucherenko S. Ivan ta Yurii Lypy u kulturnomu ta politychnomu zhytti Ukrainy (naprykintsi XIX – u pershii polovyni XX st.). *Ukrainska biohrafistyka = Biographistica Ukrainica: zb. nauk. prats*. Kyiv: Nats. b-ka Ukrainy im. V.I. Vernadskoho, 1996. Vyp. 8. 2011. S. 248–263.

4. Ohiienko I. Svitlilii pamiatii Ivana Lypy (1919–1923). *Kurier Kryvbasu*. 1998. № 8. S. 124–134.
5. Stambol I. I. Ivan Lvovych Lypa v ukrainskomu natsionalnomu rusi (kinets XIX – pochatok 20-kh rokov XX st.): avtoref. dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnykova. Odesa, 2016. 16 s.
6. TsDIAL (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv m. Lviv). F. 309. Op. 1. Kolektsiia 9. Fond Ivan ta Yuriiia Lyp.
7. TsDIAL (Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv m. Lviv). F. 315. Op. 1. Spr. 26. Lysty I. Lypy do Ye. Arkhopenka, 6 i 30 veresnia 1920 r. 6 ark.
8. Dział Starych Druków i Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznoego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 AI: Korespondencja. 489 kart.
9. Dział Starych Druków i Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznoego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 AII: Dokumenty osobiste oraz materiały związane z pracą i działalnością m. in. w Ukraińskim Czerwonym Krzyżu. 288 kart.
10. Dział Starych Druków i Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznoego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 A III: Prace Ivana Lypy (works – manuscripts and brochures). 238 kart.
11. Dział Starych Druków i Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznoego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 B I: Korespondencja. 496 kart.
12. Dział Starych Druków i Rękopisów Biblioteki Publicznej Miasta Stołecznoego Warszawy Biblioteki Głównej Województwa Mazowieckiego. Akc. 2469 B – II: Dokumenty osobiste Jurija Lypy. 132 kart.